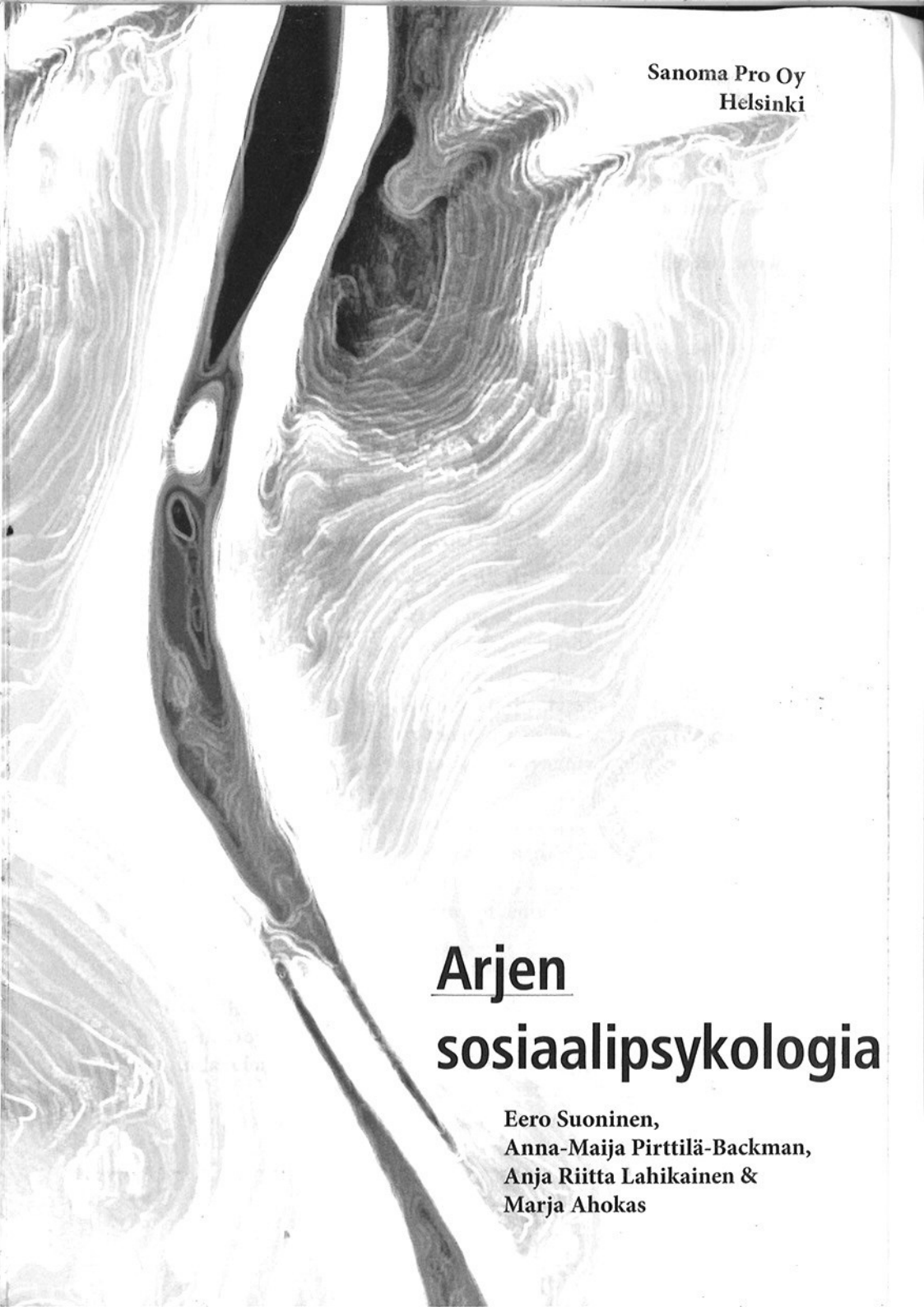

Sanoma Pro Oy
Helsinki

Arjen
sosiaalipsykologia

Eero Suoninen,
Anna-Maija Pirttilä-Backman,
Anja Riitta Lahikainen &
Marja Ahokas

Tiedustelut

Sanoma Pro Oy, Helsinki
puh. 020 391 000
sähköposti: asiakaspalvelu@sanomapro.fi

www.sanomapro.fi

Kustantaja: Sanoma Pro Oy
1.-3. painos, 2013

ISBN 978-952-63-1785-4

Toimitus: Hanna Kokkonen, Eija Lindqvist, Ulla Kurko
Ulkoasu: Jaana Huuhtanen
Taitto: Olli Tuomola

© Tekijät ja Sanoma Pro Oy

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (1961/404). Kopiointi, tallentaminen, jakelu, muu jatkokäyttö sekä edelleenluovutus sallittu vain tekijän ja kustantajan etukäteen antamalla luvalla.

Kopiointiluvasta vastaa aina käyttäjä. Varmista sopimuksesi voimassaolo: www.kopiosto.fi.

Sisällys

Esipuhe.....	7
Tekijät.....	9
1 Arjen sosiaalisuus	11
1.1 Ihmiset vaikuttavat toisiinsa	12
1.2 Arjen moniaineisuus	20
1.3 Uudet haasteet.....	23
1.4 Aikaulottuvuus	25
2 Päivittäinen vuorovaikutus.....	29
2.1 Vuorovaikutuksen moni-ilmeisyys.....	30
2.2 Vuorovaikutuksen yksityiskohdat	36
2.2.1 Luonnollisuuden illuusio.....	36
2.2.2 Yksityiskohtien tarkentaminen erikoismerkein	40
Aineiston purkamisessa käytettävät erikoismerkit	43
2.3 Suostuttelutaidot	44
2.3.1 Suostuttelustrategiat.....	45
2.3.2 Kasvojen suojaaminen.....	48
2.3.3 Retoriset keinot.....	56
2.4 Vuorovaikutuksen kytkennät kulttuurisiin merkityksiin	59
Vuorovaikutuksen muotoilutapoihin ja kulttuurisiin merkityksiin liittyvät käytännöt.....	60
2.4.1 Tulkintarepertuaarit ja diskurssit	61
2.4.2 Merkitysten muuttuminen vuorovaikutusprosessissa.....	65

2.5 Vuorovaikutus ja minuus	68
2.5.1 Itsensä näkeminen toisten silmin	69
2.5.2 Minuuden rakentuminen arjen vuorovaikutuksessa	70
2.6 Digitaalinen vuorovaikutus	73
2.7 Vuorovaikutuksen valinnan hetket	78
2.8 Arjen vuorovaikutuksen tutkimus	80
2.8.1 Vuorovaikutustutkimuksen suuntaukset	81
2.8.2 Vuorovaikutustutkimuksen nykytila	85
3 Minuuden sosiaalinen rakentuminen	89
3.1 Minuuden rakentumisen lähtökohtia	89
3.2 Sosiaalinen kategoriointi	98
3.2.1 Lapsuuden luokittelu	102
3.2.2 Lapsi ja etnisyyys	107
3.2.3 Lapsesta nuoreksi	109
3.3 Varhainen sosiaalinen vuorovaikutus	111
3.3.1 Minuuden rajojen muodostuminen	114
3.3.2 Itsetunnon ja toisten arvon muodostuminen ..	117
3.3.3 Suhteellinen autonomia	121
3.3.4 Varhaisten vaikutusten pysyvyys	124
3.4 Peilaaminen	127
3.5 Identiteetin rajat, pysyvyys ja muutos	130
3.6 Kerronta identiteettityön välineenä	137
4 Ihmisten väliset suhteet	141
4.1 Liittymisen tarve	141
4.2 Erilaisia suhteita	143
4.2.1 Suhteet muodostavat verkostoja	145
4.2.2 Perhe ja kiintymyssuhteet	147
4.2.3 Suhteet perheen ulkopuolella	157
4.2.4 Liittoutuminen	160

4.3 Ihmissuhteiden säännönmukaisuus	163
4.3.1 Ihmissuhteiden kehitykselliset ulottuvuudet ..	163
4.3.2 Parisuhde ja sitoutuminen	165
4.3.3 Suhdetta pohjustavia tekijöitä	171
4.3.4 Kulttuurienvälisiä eroja	173
4.4 Hyvä suhde	174
4.5 Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys	179

5 Ryhmät ja niiden väliset suhteet	185
5.1 Yksilö ryhmässä	186
5.1.1 Ryhmään liittyminen	187
5.1.2 Ryhmän normit ja roolit	188
5.1.3 Viestintäverkot	189
5.2 Vuorovaikutus ryhmässä	191
5.2.1 Tehtävä- ja tunneulottuvuudet	192
5.2.2 Arjen ryhmädynamiikka	194
5.3 Ryhmän jäsenyys	197
5.3.1 Ryhmän kiinteys	199
5.3.2 Valta ja vallan tutkimus	203
5.3.3 Ryhmän ja ryhmäjäsenyyden kehitys	206
5.4 Johtajuus	212
5.4.1 Johtajuuden luonne	212
5.4.2 Ihmisten ja tehtävän johtaminen	214
5.4.3 Ryhmän koko ja tilanne sekä vallan suhteellisuus	215
5.4.3 Hierarkkisuus, transaktionaalisuus ja transformationaalisuus	216
5.5 Ryhmien väliset suhteet	219
5.5.1 Sosiaalinen identiteetti	220
5.5.2 Minäkäsitys ja itsetunto	221
5.5.3 Ennakkoluuloisuus	226
5.5.4 Etniset vähemmistöt	233
5.5.5 Sosiaalinen identiteetti ja organisaatio	237
5.5.6 Nationalismi ja joukkokäyttäytyminen	240

6 Arkiajattelu	243
6.1 Yksilö jäsentää maailmaa	243
6.1.1 Kategoriointi ja stereotypiat	244
6.1.2 Skeemat	246
6.1.3 Asenteet	250
6.1.4 Attribuutiot	253
6.1.5 Päätelyprosessit	256
6.2 Käsitysten kehittyminen	257
6.2.1 Tietokäsitykset	257
6.2.2 Kehittyvät moraalikäsitykset	262
6.3 Ryhmä jäsentää maailman	266
6.3.1 Arkiteoriat eli sosiaaliset representaatiot	266
6.3.2 Normatiiviset representaatiot	271
6.3.3 Mielikuvallisuus	274
6.3.4 Representaatioihin tyypittely	280
6.4 Arvot	281
6.5 Kulttuuri	288
7 Hyvinvointi ja pahoinvointi	291
7.1 Hyvinvoinnin monimuotoisuus	291
7.2 Arvot, elämäntyyli ja identiteettiuhat	296
7.3 Hyvinvointi ja turvattomuus	302
7.4 Liittyminen ja sosiaalinen tuki	306
7.5 Arjen hyvä vuorovaikutus	310
7.6 Hyvinvoinnin subjektiivinen, sosiaalinen ja itserefleksiivinen aspekti	316
Kirjallisuus	320
Hakemisto	342

Esipuhe

Tämä kirja esittelee, mitä sosiaalipsykologia on ja mitä annettavaa sillä on arjen ilmiöiden ymmärtämiselle. Arjella viitataan kirjassa niin jokapäiväiseen elämään eri ilmenemismuotoineen kuin sen juhlahetkiin. Tieteenalana sosiaalipsykologia on laaja. Sosiaalipsykologisen tiedon tarve yhteiskunnan eri alueilla on myös merkittävä, joten alan perusoppikirjojen tarve on suuri. Tässä kirjassa tarkastellaan erityisesti sellaisia tutkimussuuntauksia ja -tuloksia, jotka ovat merkittäviä arjen ymmärtämisen kannalta.

Kirjassa tarkastellaan sosiaalipsykologian antia erityisesti nykyajan haasteita vasten. Miten muodostaa mielikuva itsestä ja muista monin tavoin sirpaloituneessa maailmassa, jossa perherakenteet ovat monimuotoistuneet, ihmiset kuuluvat erilaisiin heille tärkeisiin alaryhmiin ja jossa tavanomaisen joukkotiedotuksen rinnalle on tullut internet moninaisine mahdollisuuksineen? Entä mitä vaikutuksia ylipäättään on uuden digitaalisen tekniikan käyttöönotolla eli siirtymällä kasvokkaisesta sähköisesti välittyneeseen vuorovaikutukseen, ja kuinka ratkoa ristiiriitoja tyydyttävällä tavalla, kun perinteet eivät välttämättä anna sopivia toimintamalleja? Aihepiirejä havainnollistetaan ja pohditaan arkipäivän esimerkkien avulla. Samalla kuitenkin annetaan yleiskuva sosiaalipsykologian keskeisistä näkökulmista. Kirjan luvuissa lähemmin tarkasteltavat aihealueet ovat arkinen vuorovaikutus, minuuden ja identiteetin rakentuminen, sosiaaliset suhteet ja ryhmäprosessit, sosiaalinen havaitseminen ja ajattelu sekä hyvinvointi. Perspektiiviä temaattiseen tarkasteluun otetaan johdantoluvussa sosiaalipsykologian historiasta esimerkkien kautta. Kirjan tekijät vastaavat kirjasta yhdessä kokonaisuutena: se on suunniteltu yhdessä, ja tekijät ovat eri vaiheissa kommentoineet toistensa tekstejä. Kunkin luvun yhteydessä ilmaistaan kuitenkin tekstin pääkirjoittaja, vaikkei kyseessä olekaan tavanmukainen toimitettu teos. Luvut on

kuitenkin kirjoitettu kunkin aihepiirin perinteistä käsin, ja ne poikkeavat jossain määrin toisistaan myös tyylistään. Kirjan tekijöiden nimet on lueteltu käänteisessä aakkosjärjestyksessä. Tällä ratkaisulla tasapainotamme yhtä tavanmukaista tutkijoiden käyttämää kirjallisten töiden nimijärjetystä eli aakkosjärjestystä. Tässä kirjassa tekijöiden järjestys olisi yhtä hyvin voinut arpoa.

Haluamme esittää lämpimät kiitokset koko kirjaa tai sen eri lukuja kommentoineille: professori Vilma Hänniselle Kuopion yliopistosta, tutkija Tuuli Anna Mähöselle ja tutkija Inari Salkille Helsingin yliopistosta sekä yliassistentti Tarja Aaltoselle, ma. professori Irmeli Järventielle, yliassistentti Johanna Ruusu-vuorelle ja yliassistentti Marko Saloselle Tampereen yliopistosta. Lisäksi olemme käyneet hedelmällisiä keskusteluja monien kollegoiden ja opiskelijoiden kanssa. Haluamme kiittää heitä antoisista näkökulmista, jotka ovat pitäneet motivaatiotamme yllä pitkän kirjoitustyön aikana.

Helsingissä ja Tampereella 31.12.2009

Eero Suoninen,
Anna-Maija Pirttilä-Backman,
Anja Riitta Lahikainen
ja Marja Ahokas

Tekijät

YTT Eero Suoninen on yliassistentti Tampereen yliopiston Sosiaalitutkimuksen laitoksella. Hän on erityisesti perehtynyt vuorovaikutukseen. Suonisen tutkimusalueita ovat muun muassa diskurssianalyttiset tutkimusmenetelmät, sosiaalipsykologinen vuorovaikutus, aikuisten ja lasten vuorovaikutus sekä sosiaali- ja terapiatyön tutkimus.

VTT Anna-Maija Pirttilä-Backman on sosiaalipsykologian professori Helsingin yliopistossa. Hänen kiinnostuksensa kohdistuu erityisesti arkiajatteluun ja sen prosessien ymmärtämiseen. Pirttilä-Backman on tieteellisessä työssään keskittynyt sosiaalisten representaatioihin, luottamukseen, tietokäsityksiin sekä käsityksiin asiantuntijoista.

YTT Anja Riitta Lahikainen on sosiaalipsykologian professori Tampereen yliopiston Sosiaalitutkimuksen laitoksella sekä Lapsuuden ja perheen tutkimusyksikön johtoryhmän jäsen ja puheenjohtaja vuodesta 2001. Hän on erityisesti kiinnostunut tutkimaan lapsuutta, lasten hyvinvointia sekä median vaikutusta lasten hyvinvointiin.

VTL Marja Ahokas on opettanut sosiaalipsykologiaa Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksella ja Avoimessa yliopistossa, viime vuosina myös Helsingin Kauppakorkeakoulussa (Aalto-yliopisto). Hän on tutkinut muun muassa ikä- ja sukupuolistereotyyppioita ja ryhmädynamiikan teoriaa sekä tehnyt oppikirja- ja käännöstyötä.